

**TÜRKİYE'NİN
TARIM POLİTİKALARI
(1923-1950)
I. Cilt**

Doç. Dr. Özlem EŞTÜRK & Av. Serkan KAYA

ARTİKEL AKADEMİ: 382

Türkiye'nin Tarım Politikaları(1923-1950) I. Cilt

Doç. Dr. Özlem EŞTÜRK

Ardahan Üniversitesi

İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü

<https://orcid.org/0000-0003-4324-0912>

Av. Serkan KAYA

<https://orcid.org/0000-0002-9456-2498>

ISBN 978-625-5674-21-0

Birinci Basım: Kasım- 2025

Kapak: Ali Yıldız

Ofset Hazırlık: Artikel Akademi

Baskı ve Cilt: Ankara Özgür Matbaacılık

Basım Yay. Dağ.San. Tic. A.Ş.

Ostim OSB, 1250. Sk. No:24, 06374 Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 46821

Artikel Akademi bir Karadeniz Kitap Ltd. Şti. markasıdır.

©Karadeniz Kitap - 2025

Akademik etik kurallara

bağlı kalınarak yapılacak olan alıntılar ve tanıtım maksadıyla yapılacak olan kısa alıntılar dışında, yazılı izni alınmadan, tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla, basımı, yayımı, kopyalanması, çoğaltımı veya dağıtımı yapılamaz.

KARADENİZ KİTAP LTD. ŞTİ.

Koşuyolu Mah. Mehmet Akfan Sok. No:67/3 Kadıköy-İstanbul

Tel: 0 216 428 06 54 // 0530 076 94 90

Yayıncı Sertifika No: 19708

mail: info@artikelakademi.com

www.artikelakademi.com

TÜRKİYE'NİN TARIM POLİTİKALARI (1923-1950)

I. Cilt

Doç. Dr. Özlem EŞTÜRK & Av. Serkan KAYA

artikol
akademi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	11
------------	----

1. BÖLÜM

OSMANLI DEVLETİ TARIM POLİTİKALARI..... 13

1.1. 16. Yüzyılda Osmanlı Ekonomisi ve Tarım.....	14
1.2. Osmanlı Devleti'nde Toprak Yönetimi.....	25
1.3. Celali İsyancıları.....	31
1.3.1. İsyancı Nedenleri:.....	33
1.3.2. İsyancı Başlaması.....	35
1.3.3. Büyük Kaçgun.....	37
1.4. 17. Yüzyıldan İtibaren Tarım Politikaları.....	38
1.5. Toprak Mülkiyetinde Yaşanan Dönüşümler:	
İltizam ve Malikhane Sistemi.....	40
1.6. Tanzimat Döneminde Tarımsal Yapı ve Politikalar .	44
1.7. 1838 Serbest Ticaret (Baltalimanı) Anlaşması.....	49
1.7.1. Serbest Ticaret Anlaşmasının Nedenleri.....	50
1.7.1.1. Sanayi Devrimi.....	50
1.7.1.2. Mehmet Ali Paşa İsyancı ve Artan Rusya Nüfûzu.....	51
1.7.1.3. Osmanlı Toprak Sisteminin Bozulması ...	52
1.7.2. Serbest Ticaret Anlaşmasının Sonuçları.....	53
1.8. 1858 Arazi Kanunnamesi.....	55
1.9. Düyun-ı Umumiye İdaresi.....	58
1.10. Reji İdaresi.....	60
1.11. II. Meşrutiyet Dönemi Tarımsal Yapı ve Politikalar	61

1.12. Demiryolları.....	68
1.13. Osmanlı Döneminde Tarım Eğitimi.....	70
Kaynakça	72

2. BÖLÜM

TÜRKİYE'DE CUMHURİYETİN KURULUŞ

YILLARINDA TARIM POLİTİKALARI..... 77

2.1. İzmir İktisat Kongresi ve Tarıma Yönelik Hedefler.	83
2.2. Lozan Antlaşması'nın Ekonomiye Etkileri.....	90
2.3. Toprak Mülkiyetine İlişkin Politikalar.....	91
2.4. Aşar Vergisinin Kaldırılması.....	95
2.5. 1923-1929 Dönemi Tarımsal Üretim ve Gelişme Dinamikleri	98
2.6. Tarımsal Ürünlerin Pazarlanması.....	105
2.7. Demiryolları.....	108
2.8. Tarımsal Kredi	110
2.9. Eğitim	111
2.10. Tarım Alanında Islah Çalışmaları	115
2.11. Çiftlik Uygulamaları ve Atatürk Orman Çiftliği.....	116
Kaynakça	123

3. BÖLÜM

1930-1940 DÖNEMİ TARIM POLİTİKALARI..... 127

3.1. 1929 Krizinin Türk Tarım Sektörüne Etkileri.....	132
3.2. Milli İktisat ve Tasarruf Cemiyeti.....	145
3.3. 1931 Tarihli Birinci Ziraat Kongresi.....	149
3.4. 1930'lu Yıllarda Tarımda Devletçilik Politikaları ..	150
3.4.1. Tarımsal eğitimde yeniden örgütlenme	151

3.4.2. Bitkisel üretimde ıslah ve mücadele	152
3.4.3. Tarımsal Kredi Politikası ve Kooperatifçilik ..	152
3.4.4. Buğdayın Korunması ve Toprak Mahsulleri Ofisi'nin Kuruluşu	153
3.4.5. Çiftçinin Donatımı ve Tarım Teknolojileri	157
3.4.6. Toprak Mülkiyeti	158
3.4.7. Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı ve Sanayileşme	158
Kaynakça	160

4. BÖLÜM

1940-1950 DÖNEMİ TARIM POLİTİKALARI..... 163

4.1. Milli Korunma Kanunu.....	169
4.2. Yüzde 25 Kararı	175
4.3. Vergiler.....	177
4.3.1. Varlık Vergisi	177
4.3.2. Toprak Mahsulleri Vergisi.....	180
4.4. 1945 Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu	182
4.5. Çiftçi Ocakları.....	191
4.6. Köy Enstitüleri ve Tarım Sektörü İçin Önemi	195
4.6.1. Köy Enstitülerinin Kuruluş Amacı	198
4.6.2. Köy Enstitülerinin Açılışı	201
4.6.3. Köy Enstitüleri ve Kırsal Kalkınma	203
4.6.4. Köy Enstitülerinin Kapatılması	204
4.7. İkinci Dünya Savaşı Sonrası Kurulan Uluslararası Sistem	208
Kaynakça	212

ÖNSÖZ

*Bu kitap, her koşulda üretmeye devam eden
Anadolu çiftçisine ithaf edilmiştir...*

Türkiye, yüz yılı aşan ömründe çok farklı politik kırılmalar ile karşı karşıya kalmıştır. Büyük bir imparatorluk bakiyesinden zinde bir ulus devlete evrilen ülkemizin geçirdiği dönüşümler, hayrete düşürecek kadar hızlı olmuştur.

Bu dönüşümlerin en somut izlerini taşıyan alan ise hiç kuşkusuz, tarım politikalarıdır. İstiklal Savaşımızın Başkomutanı ve modern Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk 1922 yılında, “Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür” cümlesini kurarken sadece ulusun belirli bir kesimini onore etmeye çalışmıyordu. Aynı zamanda tarihe not düşerek bir hakkı teslim ediyordu. Tıpkı siyasi istiklalimizde olduğu gibi ekonomik istiklalimizi kazanırken de en büyük pay hiç kuşkusuz Türk köylüsüne ait olacaktır. Canı, malı ve emeği ile Türk köylüsü bu devletin temelinde en fazla harca sahip kesimdir. Bugün ülkemizin dört bir yanında bacası tüten büyük sanayi kuruluşlarının ana sermayesinde Türk köylüsünün alın teri bulunmaktadır. Üstelik Türk köylüsü, Cumhuriyet kazanımlarından belki de en az payı almasına rağmen bu özveriyi göstermiştir.

“Türkiye'nin Tarım Politikaları”, Cumhuriyet'in kuruluşundan günümüze kadar, çiftçilerin yaşadıkları zorlukları ve devletin uyguladığı politikaları anlatmayı amaç edinmektedir. Elbette miladı Cumhuriyet olarak alsak da Osmanlı'nın nasıl bir “tarım mirası” bıraktığını analiz etmeden sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün olmayacaktır. O yüzden toplam

2 cilt ve 8 bölümden oluşan kitabın ilk bölümünde, Osmanlı'nın tarım politikalarına değinilmiştir. Sonrasında ise Cumhuriyet dönemi 7 ana bölümde incelenmiştir. Türkiye tarım politikalarında 1950 sonrası dönem, önemli yapısal dönüşümler içerdiğinden ilk cilt 1950 yılına kadar olan süreci, ikinci cilt ise 1950'den günümüze kadar olan dönemi kapsamaktadır.

Uzun bir emek sonunda ortaya çıkan kitap, Türkiye'nin yakın tarihinde önemli yer tutmuş birçok konuyu, bu kez tarım üzerinden, değerlendirme ve hatırlatma fırsatı sunmaktadır. Kitap, günümüzde her şeyin iç içe geçtiği, sürekli zihnimizin farklı uyarıcılarla meşgul edildiği bir dönemde, tek bir perspektif üzerinden Türkiye'nin siyasi tarihini gözlemlemek imkanı sunmakta ve gözlemcisine daha berrak bir tablo ortaya koymaktadır.

Tarım, temel bir politika alanı olarak siyasetin ve uluslararası ilişkilerin doğrudan etkisi altındadır. Bundan dolayı Türkiye'nin tarım politikaları, jeopolitik konumunun etkisi ile, uluslararası ilişkilerden ve dünyada meydana gelen gelişmelerden çok fazla etkilenmiştir. Kitapta bu izleri bulmak mümkündür. Denilebilir ki bu kitabın temel motivasyonlarından biri Türk tarımının ekonomi, siyaset ve uluslararası ilişkiler bağlamlarından nasıl ve ne kadar etkilendiğini belirlemek kadar, tarım örneği üzerinden Türkiye'de siyasetin yaşadığı evrimleri de ortaya koymaktır. Bu yüzden kitap, sadece tarıma meraklı olanlara değil, yakın dönem ekonomik, siyasi gelişmelere ilgili olanlar için de önemli referanslar ve ipuçları içermektedir.

Esas olarak, tarım politikaları konusunda kapsayıcı bir eser ortaya koyma çabamız baskındır. Çünkü tarım sektörü stratejik olarak ülkelerin öncelikli alanları arasında yer almaktadır. Buna rağmen, Türk tarımı geçmişten günümüze kadar toplumsal algı düzeyinde, siyasette, ekonomide ve akademik çalışmalarda genel olarak geri planda kalmıştır. “Tarım toplumu”

taamlaması geri kalmışlıkla özdeşleştirilmiştir. Bundan dolayı bir taraftan tarım toplumunun çözülmesi hızlanmış diğer taraftan akademik camia da bu algının etkisinden kurtulamamış ve tarımsal gelişmeyi esas alan çalışmalara yeterli düzeyde ilgi göstermemiştir. Çalışmamız, bu algıyı tarım ve çiftçi lehine çevirmek ve tarımın stratejik önemini ortaya koyma hedefine mütevazı bir katkı sunmayı da amaçlamaktadır.

Her zaman olduğu gibi, okumasını ve yararlanmasını en fazla istediğimiz kesim, aynı zamanda umudumuz olan vatan-sever gençlerdir. Onların uzun ve meşakkatli yollarına küçücük bir mum yakabildiysek ne mutlu bize.